

Leefomgevingskwaliteit do

De lokale leefomgeving omvat een breed scala aan onderwerpen, denk aan zaken als de inrichting en het beheer van de openbare ruimte, bereikbaarheid en de lucht- en geluidskwaliteit. Voor veel van deze onderwerpen is er een brij aan regelgeving, normstelling en kwaliteitscriteria. Hoe gaan lokale bestuurders om met dilemma's bij het maken van afwegingen om de kwaliteit van de leefomgeving te verbeteren? Wethouders van de gemeenten Ommen, Apeldoorn, Enschede en Nijmegen vertellen wat hen bezielt en motiveert.

Ruimtelijke kwaliteit verbeteren

Ommen is de eerste gemeente met een integraal Gemeentelijk Omgevingsplan (GOP). Wethouder Ilona Lagas, initiatiefnemer van dit plan, vertelt enthousiast wat haar motiveerde. De gemeente moest een structuurvisie

opstellen. Deze planfiguur vond ze wel erg RO-georiënteerd. "Als je het belang van het leefmilieu niet meteen meeneemt, kom je later in een Gordiaanse knoop terecht." Geïnspireerd door de provinciale Omgevingsvisie vond Lagas dat Ommen ook aan de slag moest met een

'De omgeving is te dynamisch om alles van tevoren vast te leggen'

Wethouder Ilona Lagas, Ommen: "Voor maatwerk moet je met de betrokkenen om de tafel".

integrale omgevingsvisie. Volgens velen in haar omgeving een onmogelijke opgave. Voor haar juist een uitdaging.

Het GOP is het resultaat van een brede discussie met belangengroepen en bevolking. Voorafgaand aan het opstellen zijn er bijeenkomsten georganiseerd met burgers en belanghebbenden. "Als je maatwerk wilt, moet je met de betrokkenen om de tafel. Ook hebben we gezamenlijk alle specifieke locaties bezocht. Mijn ambtenaren waren dat niet gewend. Je moet niet alleen denken vanuit wat er op papier staat."

Een mooi voorbeeld is het Vrijthof in het centrum van Ommen. Dat was een rommelig parkeerterrein met onvoldoende ruimtelijke kwaliteit. Het resultaat van de gesprekken met bewoners en ondernemers

Wouter Jan Bolkestein, WJB Advies voor Omgevingsmanagement (www.wjbadvies.nl) en Peter van de Laak, Milieuregie (www.milieuregie.nl).

Vrijthof, Ommen

or de 'bril' van bestuurders

Wethouder Olaf Prinsen, Apeldoorn: "Wet- en regelgeving is niet toegesneden op tijdelijk beheer".

is een plein met meer ruimtelijke kwaliteit, maar met vijf parkeerplaatsen minder. "Niet iedereen omarmt dit plan", geeft Lagas toe. "Maar de kwaliteit van het proces heeft ervoor gezorgd dat het plan draagvlak heeft. Afwegingen over omgevingskwaliteit worden vanzelf concreet door met elkaar in gesprek te gaan. Als je je gesprekspartners

serieus neemt, ontstaat er begrip en komen er ook verrassende oplossingen in beeld."

Het proces van het GOP is beslist niet vanzelf gegaan. Binnen Ommen zijn er grote goed georganiseerde belangen: landbouw, natuur en recreatie. Lagas: "Op voorhand kun je er vanuit gaan dat deze partijen elkaar niet zo maar tegemoet komen. Samen met de betrokkenen moet je komen tot doelen en keuzes, want de omgeving is te dynamisch om alles van tevoren vast te leggen."

Natuurkwaliteiten benutten

De financiële positie van **Apeldoorn** heeft de afgelopen twee jaar flink in de belangstelling gestaan. Inmiddels heeft de gemeente haar grondpositie voor een deel afgewaardeerd. Het geplande aantal woningen is van 13.500 teruggebracht

tot 7.000 woningen. Het te ontwikkelen oppervlakte bedrijventerrein is verminderd van 191 naar 97 ha. Wethouder Olaf Prinsen: "Het accent ligt op de ontwikkeling van bestaande kwaliteiten van het gebied in en rond Apeldoorn."

Ingezet wordt op een langer lopend initiatief om beekdalen in en rond Apeldoorn te herstellen. Diverse oude beken worden nu weer aan de oppervlakte gebracht. Dit gebeurt in samenwerking met het waterschap. Door de oude

beekdalen te herstellen neemt de omgevingskwaliteit toe. Gevolg is minder verdroging en verbetering van de biodiversiteit. De rol van de overheid hierbij is het mogelijk maken van investeringen die andere partijen niet kunnen doen. Olaf Prinsen is landelijk nauw betrokken bij het

'Het gaat in deze tijd om het benutten van bestaande kwaliteiten'

TEEB-project¹.

In TEEB is onderzocht wat de maatschappelijke baten zijn van het groen op de lange termijn en hoe die baten in geldstromen kunnen worden omgezet. Voorbeelden van geldstromen die kunnen worden gegenereerd zijn hogere OZB-inkomsten en het exploiteren van commerciële activiteiten. Daarmee kunnen de kosten van beheer en onderhoud worden gefinancierd. Op die manier is er een verdienmodel ontwikkeld voor het groenonderhoud. Voor dit project is een subsidie van € 90.000 van het ministerie van Infrastructuur en Milieu ontvangen.

De bouw van de geplande woningen langs het Apeldoorns Kanaal, een verouderd industrieterrein en inzet van een gebiedsontwikkeling, staat momenteel op een

De leegstaande Zwitsalfabriek in de Kanaalzone wordt vrijgegeven voor tijdelijk gebruik

¹ Zie het artikel van Fred Tonneijk elders in dit nummer

Foto: Area Development Twente

Landingsbaan Vliegveld Twente, gemeente Enschede

laag pitje. Leegstand van panden en braakliggende terreinen zijn een risico voor een verdere achteruitgang van de omgevingskwaliteit en leefbaarheid. Hoe gaat Apeldoorn om met deze situatie? Prinsen: “Voor leegstaande panden in dit nog deels braakliggende gebied wordt gedacht aan tijdelijk beheer. De gemeente gaat ruimte bieden aan het organiseren van evenementen, festiviteiten, tentoonstellingen. Enkel is de wet- en regelgeving

'Doorstart
luchthaven Twente
is een voorbeeld
van duurzaam
ruimtegebruik'

niet toegesneden op tijdelijk beheer. Tijdelijke gebruikers ontlenen aan het gebruik verwachtingen. Te lang toestaan van tijdelijk gebruik mag er niet toe leiden dat het de ontwikkeling van woningbouw in de nabije toekomst belemmert. Dat is een dilemma waar wij als gemeente een oplossing voor zoeken.”

Inzetten op duurzaam ruimtegebruik

De gemeente **Enschede** bezit grote ruimtelijke en landschappelijke kwaliteiten. Dat is wellicht de reden dat de bevolking zeer gesteld is op haar leefomgeving en bereid is om actief bij te dragen aan de instandhouding en kwaliteitsverbetering. Wethouder Hans van Agteren: “De burger maakt de buurt en als gemeente kan je ook vanwege de beperkte financiële middelen niet te ambitieus zijn. Als gemeente moet je leren loslaten en vertrouwen hebben in de samenleving.” Opmerkelijk is dat Van Agteren de doorstart van luchthaven Twente een voorbeeld noemt van duurzaam ruimtegebruik. De doorstart moet privaat worden gefinancierd (€ 60 miljoen). “Hierbij speelt nadrukkelijk de afweging tussen belangen van werkgelegenheid en die van natuur en landschap”,

aldus Van Agteren. “Het terrein ligt er nu eenmaal en het is voor Twente van het aller-grootste belang dat de gemeente private initiatieven om de regionale economie een impuls te geven ondersteunt.” Enschede heeft op 160.000 inwoners slechts 80.000 arbeidsplaatsen. Dat is te weinig en moet omhoog. Bij de doorstart tot een luchthaven, zullen er bedrijventerreinen worden herontwikkeld op grond van principes van duurzaamheid. Er zal 130 hectare nieuwe natuur worden ontwikkeld. De geluidregelgeving voorziet in aan afdoende bescherming van de omliggende woningen; deze maatregelen zijn namelijk al getroffen ten tijde van het militaire gebruik van het vliegveld.

Klimaat versus omgevingskwaliteit

De Nijmeegse wethouder Jan van der Meer maakt zich sterk voor het doel ‘**Nijmegen** Energieneutraal in 2045’. Een belangrijke mijlpaal voor hem is het besluit van de aanleg van een warmtenet. Koelwarmte van de afvalcentrale gaat 14.000 woningen verwarmen. Van der Meer is bestuurlijk trekker van dit initiatief. Vanuit de bouwsector was er de nodige weerstand. Energiewinning uit afvalverbranding wordt door hen niet meer gezien als een duurzame technologie. Grondstoffen worden schaarser en afval moet je niet inzetten voor energiewinning, zo is de

Foto: Haverkort fotografie

Wethouder Hans van Agteren, Nijmegen: “De burger maakt de buurt”

Wethouder Jan van der Meer, Nijmegen: “Ik heb dit resultaat bij de helse deuren moeten wegslepen”

overtuiging. Hij beaamt dit, maar tot aan dat ideaalbeeld is het niet benutten van koelwater van de afvalverbranding zonde. Je kunt daarmee tot 70% CO₂-uitstoot reduceren ten opzichte van gasgestookte nieuwbouwwoningen. “De toename van de CO₂-concentratie in de atmosfeer is een grote zorg. Het klimaatprobleem wordt nog altijd sterk onderschat, omdat mensen het nog niet zien, voelen en anderszins merken. Vandaar dat ik binnen mijn portefeuille prioriteit geef aan klimaat en energie boven bodem, luchtkwaliteit en geluid. Op die terreinen proberen we te voldoen aan de wettelijke grenswaarden en treffen we niet snel bovenwettelijke maatregelen. Die keuze wordt niet altijd begrepen”.

De verkeersafwikkeling in de stad komt ter sprake. De komst van de tweede stadsbrug over de Waal ontlast de binnenstad, maar legt meer druk op het westelijk deel van de stad. Daar is veel weerstand tegen geweest. Van der Meer verdedigt het besluit: “We blijven onder alle wettelijke normen en hebben alle mogelijke mitigerende maat-

Bus op groen gas in Nijmegen

‘Klimaat heeft prioriteit boven extra maatregelen voor geluid- en luchtkwaliteit’

regelen genomen om de (geluids)overlast tot een minimum te beperken. De geluid-belasting wordt gemonitord en we hebben een bedrag van € 1 miljoen gereserveerd wanneer achteraf blijkt dat er alsnog extra maatregelen nodig zijn.” Volgens hem kan een gemeente met de bestaande milieuregelgeving in de praktijk vaak niet goed uit de voeten.

“Neem de Wet geluidhinder: hoe moet je aan bewoners uitleggen dat voor nieuwe woningen scherpere geluidnormen gelden dan voor nabije bestaande woningen?”

Van der Meer verwacht meer van schoon en stil (bus)vervoer in Nijmegen als bijdrage aan een betere leefomgevingskwaliteit. Bij de concessie voor het busvervoer in de stad heeft hij het gebruik van aardgas voorgeschreven. “Alle bussen rijden inmiddels op gas. Ik heb dit resultaat bij de helse deuren moeten wegslepen, omdat er bezwaren waren vanuit de dieselloobby die beweerde dat dieselveertuigen ook konden voldoen aan de luchtkwaliteitsnormen. Een deel van de gemeenteraad was daar gevoelig voor. Maar dieselbussen kunnen alleen in

laboratoria voldoen aan de normen; rijden ze eenmaal door de stad dan stoten ze toch meer fijn stof uit. De volgende uitdaging was rijden van bussen op groen gas afkomstig van GFT-vergisting uit de regio. Nu rijden alle 250 bussen in de Stadsregio Arnhem Nijmegen op groen gas.”

Epiloog

Vier wethouders laten zien dat ze een brede visie hebben op de toekomst van hun stad. Bij het maken van afwegingen over omgevingskwaliteit spelen ook andere belangen en ambities een rol. Daarnaast zoeken deze wethouders naar nieuwe maatschappelijke arrangementen bij het ontwikkelen en het beheren van de leefomgevingskwaliteit. Gemeenten kunnen en willen niet meer alleen verantwoordelijk zijn, maar ook nadrukkelijk richting geven aan beleid gericht op het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit. Dit is een belangrijk uitgangspunt bij het maken van afwegingen in de huidige economische recessie. Opmerkelijk is daarbij dat Apeldoorn, Enschede, Nijmegen en Ommen hun eigen lokale kwaliteiten, zowel van het gebied als van de samenleving centraal stellen, wat een interessante ontwikkeling is van de gemeentelijke democratie.

Wouter Jan Bolkestein en Peter van de Laak

